

В. В. Коцан, аспірант кафедри публічного врядування
Інституту адміністрування, державного управління
та професійного розвитку Національного університету
«Львівська політехніка»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРАВОВОЮ ОСВІТОЮ

У статті досліджуються концептуальні засади формування системи публічного управління правовою освітою в Україні з урахуванням новітніх суспільних трансформацій, викликів воєнного часу, цифрової модернізації та потреби в укоріненні правової культури як основи сталого демократичного розвитку. Визначено, що ефективна система правової освіти є не лише освітнім, а й управлінським інструментом впливу на рівень правосвідомості, громадянську активність та якість публічного життя. Аргументовано, що правова освіта є інструментом формування правової культури, громадянської відповідальності та зміцнення верховенства права.

Автором обґрунтовано, що на сучасному етапі суспільного розвитку потреба в системному, науково вивіреному та публічно контрольованому підході до управління правовою освітою набуває особливої актуальності. Особливу увагу приділено формулюванню ключових принципів побудови нової моделі правопросвітницької діяльності: публічності та відкритості, інклюзивності, міжвідомчої координації, наукової обґрунтованості, наступності правового навчання та орієнтації на практичний результат. Розкрито значення кожного з принципів у формуванні сучасної моделі правопросвітницької діяльності, спрямованої на всебічне залучення громадян до правових процесів. Підкреслюється необхідність системного підходу до управління цією сферою в умовах трансформації державних інституцій, цифровізації публічних сервісів, підвищених вимог до відкритості та прозорості управлінських рішень.

Розкрито значення цифровізації як одного з провідних векторів розвитку правової освіти в Україні. Проаналізовано інструменти електронного урядування, цифрових сервісів зайнятості, відкритих освітніх платформ та правових мобільних застосунків, які створюють передумови для ширшого доступу до якісної та своєчасної правової інформації. Акцентовано на потребі інтеграції цифрових інструментів у систему публічного управління правовою освітою як засобу підвищення ефективності, прозорості й результативності всієї правопросвітницької політики. Запропоновані підходи можуть бути використані при розробці стратегій, програм та механізмів удосконалення державної політики у сфері правової освіти.

Ключові слова: правова освіта, публічне управління, держава, законність, цифровізація.

V. V. Kotsan. Conceptual principles of forming the system of public management of legal education

The article examines the conceptual principles of the formation of a system of public management of legal education in Ukraine, taking into account the latest social transformations, the challenges of wartime, digital modernization and the need to entrench legal culture as the basis of sustainable democratic development. It is determined that an effective system of legal education is not only an educational, but also a managerial tool for influencing the level of legal awareness, civic activity and the quality of public life. It is argued that legal education is a tool for the formation of legal culture, civic responsibility and strengthening the rule of law.

The author substantiates that at the current stage of social development, the need for a systematic, scientifically verified and publicly controlled approach to the management of legal education is becoming particularly relevant. Special attention is paid to the formulation of key principles for building a new model of legal education: publicity and openness, inclusiveness, interagency coordination, scientific validity, continuity of legal training and orientation to practical results. The importance of each of the principles in the formation of a modern model of legal education aimed at comprehensive involvement of citizens in legal processes is revealed. The need for a systematic approach to managing this area in the context of the transformation of state institutions, digitalization of public services, and increased requirements for openness and transparency of management decisions is emphasized.

The importance of digitalization as one of the leading vectors for the development of legal education in Ukraine is revealed. The tools of e-government, digital employment services, open educational platforms and legal mobile applications that create the prerequisites for wider access to high-quality and timely legal information are analyzed. The expediency of combining traditional and new formats for presenting legal knowledge, as well as the role of digital transformation in overcoming legal inequality between different regions and social groups, is emphasized. The need to integrate digital tools into the system of public management of legal education is emphasized as a means of increasing the efficiency, transparency and effectiveness of the entire legal education policy. The proposed approaches can be used in the development of strategies, programs and mechanisms for improving state policy in the field of legal education.

Key words: legal education, public administration, state, legality, digitalization.

© **В. В. Коцан, 2025**

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Постановка проблеми. У сучасних умовах демократичного розвитку України, інтеграції до європейського правового простору та утвердження принципів правової держави, особливого значення набуває формування високої правової культури громадян. Правова освіта, як ключовий інструмент формування правосвідомості, правових компетентностей та соціальної відповідальності, має відігравати центральну роль у зміцненні громадянського суспільства та ефективному функціонуванні державних інституцій. Водночас, наявна система правової освіти характеризується фрагментарністю, відсутністю єдиного стратегічного бачення, слабкою координацією між державними органами, освітніми установами та громадським сектором.

Незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів, стратегічних документів і освітніх програм, процеси формування правової грамотності населення залишаються недостатньо ефективними. Проблемами є формалізм у проведенні заходів правового інформування, слабка практична орієнтованість правової освіти, низька зацікавленість цільових груп у підвищенні правової обізнаності, а також обмеженість фінансових та організаційних ресурсів. Ситуацію ускладнює відсутність цілісної державної політики у сфері правової освіти, що унеможливило системну роботу та довгострокове планування.

У цьому контексті виникає об'єктивна потреба у розробці концептуальних засад формування ефективної системи публічного управління правовою освітою, яка ґрунтується на принципах відкритості, партнерства, інклюзивності та стратегічного підходу. Така система має забезпечувати єдність дій усіх зацікавлених сторін, відповідність сучасним соціальним викликам, а також здатність формувати в суспільстві стійке розуміння правових норм і повагу до закону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку правової освіти та особливості публічного управління процесами, що відбуваються у правоосвітній сфері, досліджуються багатьма провідними науковцями. Зокрема, варто згадати таких як Васюра Р. [1], Нестеренко О. [2], Полякова О. [3; 6], Поступна О. [4], Хаварівська Г. [5], Хожило І. [6] та багато інших. Разом з тим, сучасні реалії вимагають нових підходів до формування концептуальних засад формування системи публічного управління правовою освітою є надзвичайно важливим компонентом наукових напрацювань, зважаючи на потребу глибоких досліджень у сфері правової свідомості українського суспільства, що визначило тематику даної статті,

Мета статті полягає в обґрунтуванні концептуальних засад формування системи публічного управління правовою освітою в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Формування ефективної системи публічного управління правовою освітою потребує чіткого визначення її цілей, принципів, суб'єктів та інструментів реалізації. В умовах демократизації суспільства та зростання ролі громадянина як активного учасника публічного життя, правова освіта повинна перестати бути виключно елементом формальної системи навчання і перетворитися на всебічний процес правової соціалізації. Це вимагає системного підходу до управління не лише юридичною освітою, а й правовою просвітою загалом, яка охоплює широкую аудиторію: від дітей і молоді до представників органів влади, бізнесу та громадських організацій.

Формування концептуальних засад системи публічного управління правовою освітою передбачає розробку науково обґрунтованої ідеології, що визначає мету, функції, принципи, суб'єктів та інструменти реалізації державної політики у цій сфері. Основною метою такої системи має бути забезпечення високого рівня правової обізнаності громадян, формування у них правової культури, поваги до закону та активної громадянської позиції. Концептуальні засади повинні виступати базисом для стратегічного планування, нормативного регулювання та міжінституційної координації дій усіх учасників процесу.

Одним із ключових етапів формування концептуальних засад є визначення принципів, на яких має будуватися система правової освіти. До них відносяться принципи:

- публічності (відкритості та прозорості діяльності);
- інклюзивності (залучення всіх верств населення);
- наукової обґрунтованості;
- міжвідомчої координації;
- наступності правового навчання;
- орієнтації на практичний результат.

Принцип публічності передбачає відкритий характер управлінських рішень, інформаційної політики та освітніх ініціатив у сфері правової освіти. Це означає, що вся інформація про програми, проекти, нормативно-правову базу та результати реалізованих заходів має бути у вільному доступі для громадян, ЗМІ та експертної спільноти. Відкритість сприяє формуванню довіри до державних інституцій, активізації громадянської участі та запобіганню бюрократизації управлінських процесів.

Прозорість діяльності також вимагає впровадження сучасних цифрових інструментів для інформування населення, зворотного зв'язку, оприлюднення статистики, аналітики та оцінки ефективності заходів. Створення публічних звітів, відкритих реєстрів та електронних платформ для громадського моніторингу сприяє підзвітності суб'єктів управління та забезпечує можливість доступу до правової інформації. Такий підхід формує культуру відповідального врядування та підтримує суспільний запит на справедливість і законність.

Інклюзивність у правовій освіті передбачає рівний доступ до правових знань для всіх соціальних груп – незалежно від віку, статі, місця проживання, соціального статусу, фізичних чи інтелектуальних можливостей. Особлива увага має приділятися таким категоріям, як молодь, люди з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, жінки у складних життєвих обставинах, пенсіонери та національні меншини. Залучення різних цільових груп забезпечує соціальну справедливість та сприяє формуванню свідомого, рівноправного громадянського суспільства.

Реалізація принципу інклюзивності потребує адаптації форматів подачі правової інформації: створення матеріалів з перекладом жестовою мовою, озвучених ресурсів, шрифтів Брайля, спрощеного викладу юридичних норм для людей з низьким рівнем правової грамотності. Також важливо залучати громади до спільного створення освітнього контенту, сприяти інтеграції правової освіти в неформальне навчання та культурно-просвітницькі ініціативи. Такий підхід формує не лише обізнаних, але й включених у правове поле громадян.

Наукова обґрунтованість є фундаментом для розробки ефективної системи публічного управління правовою освітою, що відповідає сучасним потребам суспільства. Це означає, що стратегічні документи, програми, методики викладання та оцінювання повинні базуватися на результатах наукових досліджень, аналізі соціально-правових тенденцій, міжнародного досвіду та емпіричних даних. Такий підхід дозволяє уникати декларативності, спиратися на доказові практики та забезпечувати гнучкість у реагуванні на динамічні зміни.

Управлінські рішення в галузі правової освіти мають прийматися з урахуванням міждисциплінарних підходів, зокрема на перетині юриспруденції, педагогіки, соціології, психології та інформаційних технологій. До розробки освітніх стратегій слід активно залучати наукові установи, аналітичні центри та експертів. Це сприятиме створенню цілісної методологічної бази, удосконаленню навчальних програм і запровадженню інноваційних методів правового навчання.

Міжвідомча координація є необхідною умовою системності й ефективності реалізації правової освіти на всіх рівнях публічного управління. Злагоджена взаємодія органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, освітніх установ, судових і правоохоронних органів, а також громадського сектору дозволяє уникати дублювання функцій, раціонально використовувати ресурси та досягати синергетичного ефекту. Це забезпечує цілісність державної політики у сфері правової просвіти.

Практичне впровадження принципу міжвідомчої координації передбачає створення міжсекторальних робочих груп, рад, координаційних центрів, а також укладення меморандумів про співпрацю між ключовими суб'єктами. Важливо також забезпечити функціонування єдиної інформаційної системи для обміну даними, планування спільних заходів та моніторингу результатів. Такий формат взаємодії дозволяє побудувати ефективну вертикаль та горизонталь управління в системі правової освіти.

Наступність у правовій освіті передбачає безперервність процесу формування правових знань і навичок на різних етапах життя – від дитячого віку до зрілості. Вона реалізується через інтеграцію правової тематики в навчальні програми загальної середньої, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти. Наступність забезпечує поступове ускладнення змісту навчання, розвиток критичного мислення, правосвідомості та практичної готовності діяти відповідно до закону.

Важливим елементом наступності є також створення умов для неформального правового навчання – через участь у правових клубах, тренінгах, дебатах, громадських ініціативах та онлайн-платформах. Крім того, правова освіта повинна супроводжувати людину протягом усього життя, зокрема в межах системи державної служби, професійного розвитку, адаптації до нових життєвих умов. Такий підхід формує сталу правову компетентність, яка не втрачає актуальності.

Правова освіта має бути не лише теоретичною, а й орієнтованою на формування конкретних умінь і навичок, які дозволяють громадянам реалізовувати свої права, захищати інтереси, взаємодіяти з органами влади та уникати правових порушень. Практична спрямованість передбачає використання інтерактивних методів навчання – кейсів, рольових ігор, моделювання правових ситуацій, візитів до судів, участі у громадських проєктах. Це сприяє набуттю учасниками реального досвіду правозастосування.

Важливо також передбачити системний підхід, у межах якого правова освіта не обмежується формальною освітою, а охоплює позашкільну, неформальну та дистанційну форми правового інформування і навчання. Системний підхід у формуванні публічного управління правовою освітою передбачає цілісне бачення всіх елементів цієї сфери як взаємопов'язаних і взаємозалежних. Це дозволяє забезпечити узгодженість дій між інституціями, ефективний розподіл ресурсів і сталість результатів.

На основі визначених цілей та принципів необхідно структурувати систему суб'єктів публічного управління правовою освітою, серед яких ключову роль відіграють органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, заклади освіти, наукові установи, громадські об'єднання, медіа та цифрові платформи. Формування концептуальних засад передбачає також створення відповідного нормативно-правового забезпечення, впровадження стратегічного планування та розробку механізмів моніторингу ефективності заходів правової освіти. Такий комплексний підхід дозволить забезпечити стабільність, цілісність та довготривалу результативність системи правової просвіти.

Ключовими засадами побудови системи публічного управління правовою освітою є поєднання принципів публічності, інклюзивності, міжсекторальної взаємодії та результативності. На практиці це означає необхідність узгодження дій центральних органів виконавчої влади (зокрема Міністерства юстиції, Міністерства освіти і науки), органів місцевого самоврядування, закладів освіти, громадських ініціатив та ЗМІ у формуванні єдиного інформаційного простору правової освіти. Важливу роль відіграє створення національної стратегії правової освіти, що має передбачати чіткі завдання, механізми реалізації, індикатори ефективності та систему моніторингу.

Особливу увагу слід приділяти цифровізації процесів правової освіти, розвитку електронних платформ, мобільних застосунків, відкритих онлайн-курсів, інтерактивних інструментів та соціальних кампаній. Це забезпечує ширше охоплення цільових аудиторій, доступність правової інформації та гнучкість освітнього процесу.

Загалом, цифровізація відіграє ключову роль у трансформації правової освіти, роблячи її доступнішою, оперативнішою та інклюзивнішою для широких верств населення. У сучасних умовах цифрові технології стають основою для формування нових форматів навчання, правового інформування та комунікації між громадянами і державними інституціями. Онлайн-курси, вебінари, інтерактивні навчальні модулі, мобільні застосунки та цифрові платформи дозволяють залучати до правової просвіти молодь, людей з інвалідністю, мешканців віддалених територій, внутрішньо переміщених осіб та інші вразливі категорії населення.

Однією з основ цифрової трансформації правової освіти є створення національних електронних ресурсів, які об'єднують інформацію про права громадян, інструкції щодо їх реалізації, зразки документів, а також матеріали для самоосвіти. Прикладом такої платформи є портал «Право для кожного», електронні кабінети в межах системи «Дія», а також ініціативи Міністерства юстиції України, спрямовані на дистанційну правову допомогу. Ці інструменти сприяють не лише поширенню правових знань, а й зменшенню правової нерівності у суспільстві.

Цифровізація також відкриває нові можливості для органів публічного управління щодо збору аналітичних даних, оцінювання потреб громадян у правовій просвіті та моніторингу ефективності освітніх заходів. За допомогою алгоритмів, аналітики великих даних (Big Data) та соціальних опитувань онлайн можна оперативно визначати цільові групи, виявляти прогалини в правових знаннях і адаптувати інформаційні кампанії до реальних запитів суспільства. Тому цифрові технології стають не лише інструментом поширення знань, але й важелем управлінського впливу в системі правової освіти.

Проте успішна цифровізація вимагає належного нормативного забезпечення, державних інвестицій у цифрову інфраструктуру, а також розвитку цифрової грамотності населення. Не менш важливо гарантувати безпеку персональних даних користувачів правових сервісів, прозорість алгоритмів і рівний доступ до цифрових ресурсів. Лише за умов системного підходу цифровізація стане ефективним засобом підвищення правової обізнаності громадян і важливою складовою формування сучасної, інклюзивної та результативної системи публічного управління правовою освітою.

Також важливо враховувати сучасні виклики, пов'язані з дезінформацією, правовим нігілізмом та недовірою до інституцій – протидія цим явищам повинна стати одним із пріоритетів публічної політики у сфері правової просвіти. Таким чином, концептуальне переосмислення та систематизація управлінських підходів до правової освіти є необхідною умовою формування правової держави та зміцнення громадянського суспільства.

Висновки. У підсумку, формування концептуальних засад публічного управління правовою освітою є необхідною умовою для побудови правової держави та активного громадянського суспільства. Запровадження чітко визначених принципів – публічності, інклюзивності, наукової обґрунтованості, міжвідомчої координації, наступності та орієнтації на практичний результат – забезпечує стратегічний напрям розвитку системи правової просвіти та гарантує її ефективність і стабільність у довгостроковій перспективі.

Особливу роль у сучасних умовах відіграє цифровізація як засіб модернізації та підвищення доступності правової освіти для всіх верств населення. Успішне втілення концептуальних засад можливе лише за умови міжсекторальної взаємодії, належного нормативно-правового забезпечення, державної підтримки та суспільної участі. Такий підхід сприятиме не лише підвищенню рівня правової культури населення, а й зміцненню демократії та верховенства права в Україні.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні моделі якісної правової освіти у системі публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Васюра Р. Юридична клініка як один із шляхів підготовки фахівців-юристів. Луцький інститут розвитку людини Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»: дорога до знань довжиною у 20 років. 2020. С. 185.
2. Нестеренко О. Підвищення рівня правової та етичної культури державних управлінців як один із пріоритетів правового виховання в умовах соціальної мобільності // *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 230–234.
3. Полякова О. Модель як опис системи публічного управління правовою освітою населення. *Науковий вісник “Демократичне врядування”*. 2018. Вип. 21. URL: <https://surl.li/obocio> (дата звернення 10.07.2025)

4. Поступна О. В. Механізм правового регулювання процесу публічного управління освітою. *Наукові перспективи*. № 1 (7). 2021. С. 239–250. [https://doi.org/10.32689/2708-7530-2021-1\(7\)-239-250](https://doi.org/10.32689/2708-7530-2021-1(7)-239-250)

5. Хаварівська Г. С. Правове виховання в управлінській діяльності // *Ефективність державного управління: зб. наук. пр.* Вип.2 (63) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 48–59. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.63.2020.212638>

6. Хожило І. І, Полякова О. С. Сучасний стан функціонування системи правової освіти в Україні: публічно-управлінський аспект. *Наукові перспективи*. № 2 (8). 2021. С. 280–292. <https://surl.li/iejpxv>

References:

1. Vasyura R. (2020). Yurydychna klinika yak odyin iz shlyakhiv pidhotovky fakhivtsiv-yurystiv [Legal clinic as one of the ways to train legal specialists]. Luts'kyi instytut rozvytku lyudyny Vidkrytoho mizhnarodnoho universytetu rozvytku lyudyny "Ukrayina": doroha do znan' dovzhynoyu u 20 rokiv. P. 185.

2. Nesterenko O. (2019). Pidvyshchennya rivnya pravovoyi ta etychnoyi kul'tury derzhavnykh upravlyntsiiv yak odyin iz prioritytiv pravovoho vykhovannya v umovakh sotsial'noyi mobil'nosti [Raising the level of legal and ethical culture of state managers as one of the priorities of legal education in conditions of social mobility]. *Pidpryyemnystvo, hospodarstvo i pravo*, no. 6, pp. 230–234.

3. Polyakova O. (2018). Model' yak opys systemy publichnoho upravlinnya pravovoyu osvityu naselennya [Model as a description of the system of public management of legal education of the population]. *Naukovyy visnyk "Demokratychnye vryaduvannya"*, no. 21. Retrieved from: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26683/151089-article-text-326523-1-10-20181214.pdf>

4. Postupna O. V (2021). Mekhanizm pravovoho rehulyuvannya protsesu publichnoho upravlinnya osvityu [The mechanism of legal regulation of the process of public management of education]. *Naukovi perspektyvy – Scientific perspectives.*, no. 1 (7). pp. 239–250. [https://doi.org/10.32689/2708-7530-2021-1\(7\)-239-250](https://doi.org/10.32689/2708-7530-2021-1(7)-239-250)

5. Khavarivs'ka H. S (2020). Pravove vykhovannya v upravlins'kyi diyal'nosti [Legal education in managerial activity]. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya: zb. nauk. pr.* Vyp.2 (63): u 2 ch. CH. 1 / za zah. red. chl.-kor. NAN Ukrainy V. S Zahors'koho, dots. A. V. Lipentseva. L'viv: LRIDU NADU. pp. 48–59. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.63.2020.212638>

6. Khozhylo I. I, Polyakova O. S (2021). Suchasnyy stan funktsionuvannya systemy pravovoyi osvity v Ukraini: publichno-upravlins'kyi aspekt [The current state of functioning of the legal education system in Ukraine: public and administrative aspect]. *Naukovi perspektyvy – Scientific perspectives.* no. 2 (8). Pp. 280–292. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-2\(8\)-280-292](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-2(8)-280-292)

Дата надходження статті: 01.08.2025

Дата прийняття статті: 12.08.2025

Опубліковано: 16.09.2025